

НАУЧНО СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Миглена Ценова-Нушева, Институт за изследване на изкуствата – БАН

относно кандидатурата на **гл. ас. д-р Стефка Георгиева Венкова-Мошева** за заемане на академичната длъжност **доцент** по специалност: 05.08.02 *Музикознание и музикално изкуство (църковна хорова музика)* в конкурс, обявен от Института за изследване на изкуствата – БАН,

ДВ № 4, 16 ян. 2015 година

Предлаганият хабилитационен труд *Апостол Николаев-Струмски (1886-1971) в контекста на българската музика през XX век* е плод на задълбочената работа на гл. ас. Стефка Венкова върху приноса на Апостол Николаев(-Струмски)¹ като композитор, диригент, хормайстор, учител за българската музикална култура. Трудът е изграден на основата два индивидуални планови проекта към Института за изследване на изкуствата – БАН от Стефка Венкова: *Творчески приноси в българската църковна музика от първата половина на XX век: Апостол Николаев-Струмски (1886-1971)*, завършен и отчетен успешно през 2012 година и *Композиционното творчество на Апостол Николаев-Струмски (1886-1971) в контекста на съвременната българската музикална култура*, завършен и отчетен успешно през 2014 година. Части от монографията са публикувани като научни студии и статии, както и популяризирани под формата на научни доклади, придружавани с презентации, в които гл. ас. Стефка Венкова традиционно оповестява ценни документални материали и новооткрити факти.

Трудът *Апостол Николаев-Струмски (1886-1971) в контекста на българската музика през XX век* е изграден в логична структура от

¹ Изписването е във връзка с уточнението, което предлага Стефка Венкова, че Апостол Николаев използва псевдонима *Струмски*, само когато подписва свои композиции, вероятно за да очертае определено поле в личностната си творческа изява (с. 165-166).

предговор, уводни думи, шест глави, заключение, приложения и библиография, в общ обем от 252 страници.

Приносите на монографията са многобройни.

Основна ценност на изследването е въвеждането в българското музикознание на нов документален материал – например изнамерени от авторката старопечатни издания; нови данни от архиви, пазени в църкви; съотнасяне на данни с чуждестранни публикации, свързани с обекта на изследване; обогатяване на тълкуванията със съвременни изследвания, свързани с темата; полемизиране, изясняване, „изчистване“ на фактологични неточности или несъответствия при по-стари публикувани български източници и пр.

Посветеността на обекта на изследване от страна на авторката и задълбоченото познаване на почерка, стиловите белези, личната и творческа биография на Апостол Николаев-Струмски правят възможни идентификациите на неподписани произведения, както и предлагането на точни или приблизително точни датировки на произведения, в които авторът не е посочил годината на написването им.

Особено приносна е постигнатата **стройна система на научно описване на отделните единици** от творческото наследство на Николаев-Струмски, като всяка от основните групи творби (публикувани църковни; църковни в ръкопис; светски; композиции, за които не са открити нотни материали или се пазят само словесни текстове) предоставя нова или доскоро непозната за българското музикознание информация.

Разработката предлага и анализи на значими произведения от композиционното творчество на Апостол Николаев-Струмски, представени с обилие от музикални примери – печатни и в ръкопис.

Стойностна е и поднасяната пълна библиография (в това число и дискография), свързана с Апостол Николаев(-Струмски), също представена с богат илюстративен материал.

Присъединявам се и към всички изброени от авторката приноси на настоящото изследване, описани в заключението на текста (с. 214 - 218), които са абсолютно достойно защитени.

За мен лично е ценно и извеждането и осветляването на проблем, свързан с влиянието на бащата на композитора Апостол Николаев-Струмски – Николай Иванов Николаев – първият диригент на църковен хор в България и първият хормайстор в Софийската опера. Предлаганият текст води до разсъждения, които също са непопулярни и представят една различна от официално познатата гледна точка в направлението – връзка между професионалист-баща и професионалист-син. Ако се вземе под внимание например публикацията *Музикално-теоретическо и публицистическо наследство*², в нея Добри Христов отбелязва: “Заловеше ли се някой да го конкурира [става въпрос за Николай Иванов Николаев – М. Ц.-Н.] в новото изкуство, озоваваше се по разни пътища в далечната провинция”³. В цитирания източник, Добри Христов говори и за “нечестивата борба” и “покровителството на “неизбежния”⁴; пак там Добри Христо твърди, че “в София ... личната безгранична амбиция на диригента на катедралния хор да няма съперник в тази област спира с години развоя на това културно дело”⁵. Същевременно няма как да бъде отречен реалният факт, че „Столичният църковен хор “Св. Неделя” е един

²Христов, Добри. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1, София: Изд. на БАН, 1967, 351 с. (Вж. още Ценова, Миглена. Хорове и хормайстори в българския оперен театър. Градската хорова традиция до средата на 40-те години на XX век като предпоставка за възникване на музикални театри в България. Доктурантура [Ръкопис]. София: Институт за изкуствознание, БАН, 2002. 271 с.).

³ Пак там, с. 322.

⁴ Пак там, с. 325.

⁵ Пак там (с. 325).

от малкото хорови състави в града, който в годините след Освобождението и особено след 1890 изпълнява [не само църковна музика, а и] *хорове от опери*, участва и при изнасянето на отделни *сцени от опери*” [Р. Бикс, Български оперен театър до 1944]⁶. На тази основа и в така очертаната негативна конкурентна среда Апостол Николаев-Струмски, който явно носи съвсем различни личностни качества (на няколко места в текста на Стефка Венкова е подчертана пословичната му скромност, която понякога води до отказа му да включи в концертни програми, които дирижира пред публика, собствени авторски творби), да е изиграла негативна роля за разгръщането на пълния творчески потенциал и на изпълнителските качества на Апостол Николаев(-Струмски). Възможно е на подобни настроения да се дължи и липсата на името на Апостол Николаев в официалния архив (летопис) на Софийската опера. Този факт прави впечатление, въпреки че е известно (от публикации на проф. Бикс), че Апостол Николаев е поканен в институцията, предимно за да изработи хоровото участие в заглавия от руския репертоар, поставяни музикално от диригента Моисей Златин. Това поле на изява на Апостол Николаев също е представено в пълнота в разглеждания хабилитационен труд.

С работата на Стефка Венкова излиза на преден план *за първи път* „другата” позиция – на един музикант, който работи понякога в недружелюбна и критична среда, но остава верен на България, на българската музикална култура, на ръководените хорови състави, за които създава не само църковна, а и светска, и салонна музика, създава поетични текстове.

⁶ Бикс, Розалия. Български оперен театър до 1944. Материали и наблюдения. София: Музика, 1976. 252 с., с. 63.

Предлаганият хабилитационен труд е **приносен**. Той е ценен, заради **оповестяването, осмислянето, структурирането на нова информация за българското музиковедие**. Чрез него биват реконструирани фрагменти от цялостния облик на българската многогласна църковна музика. Откритията на Стефка Венкова водят до размисли, провокират допълнителни преосмисляния. Ето защо бих се радвала резултатите от изследването да бъдат публикувани под формата на цялостна монография, каквато към момента е под печат, и представени на професионалната и широката общественост в България.

В заключение **убедено препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на Стефка Венкова-Мошева длъжността *доцент* по музиковедие и музикално изкуство (църковна хорова музика).**

25 май 2014

София

Подпис:.....

/М. Ценова-Нушева, доц. д-р/